

KÉPTELEN MAGYAR EXPÓTÖRTÉNET 1994-ben lemondták a világkiállítást

1994: a három évvel korábban elhatározott, s két évvel későbbre, 1996. május 11.–október 4-re tervezett világkiállítás lemondásának esztendeje. A lemondás 27 jelentkező országot érintett.

Magyarország nehéz pénzügyi helyzetében nem engedhet meg magának akkora közköltséget, amit a világrendezvény megkövetelne – indokolta parlamenti előterjesztését a kormány. Ígérte ugyanakkor a kapcsolódó fővárosi beruházások befejezését és a honfoglalási millecentenárius megünneplését 1996-ban. Összesen 45 milliárd forintra becsülte a különbséget a világkiállítás és az a nélkül megvalósuló beruházások költsége között, ezen belül 43 milliárdra tette az 1996-ig elérhető megtakarítást. Utóbbi kedvéért mindjárt átütemezte, két-három évvel elcsúsztatta a látványosi egyetemi építkezéseket, bár a késleltetésből végül egy-két évvel több lett.

A világkiállítás lemondása – az 1994. augusztus 5-i, 8 százalékos leértékelésen kívül – határozott lépés akart lenni a gazdaság stabilizálására, hogy aztán jöjjön nyolc hónap egy helyben topogás, Békesi László pénzügyminiszter fokozatos elszigetelése, a kompromisszumos pótköltségvetés, a privatizációs törvény koalíciós huzavonája meg a dagonyázás a „társadalmi-gazdasági megállapodás” körül.

Mindemellett nyilvánvalóan féltek a fiaskótól is, sőt valószínűleg a fenyegető blamázs lehetett a döntő érv Horn Gyula szemében. 1991. október 15-én, amikor a parlamentben a külügyekről vitáztak, Horn sajnálkozásának adott hangot, amiért a világkiállítás úgymond a „pártcsatározások áldozata lett”. Csatározások csakugyan voltak, épp aznap jelentette be Roszik Gábor evangélikus lelkész (MDF), hogy ha Budapest nem akar világkiállítást, akkor megrendezi szűkebb páttriája, Gödöllő. Előző nap meg az egykori építőipari korszakvezető elnök, későbbi pénzügyminiszter, Szabó Iván rendezett kirohanást a fővárosi vezetés ellen, amiért a közgyűlés október 10-én nemet mondott az expóra: „Éreztem már, (...) amikor szerény padsorunkból Domszky Gábor a főpolgármesteri szék magasságába emelkedett, hogy lesznek nehézségek. Azt azonban a legelvakultabb SZDSZ-ellenes propagandának sem tudtam volna elhinni, hogy olyan szobát fog kapni a Városháza elefántcsonttoronyában, ahonnan sem az országra, sem Budapest egészére nincsen kilátás, kizárólag a Mérleg utcára!” És azokban a napokban indította – később szolid érdektelenségbe fulladt – népszavazási akcióját a nagy vállalkozó politikus, Palotás János, a munkaadó szervezetekkel meg a Karsai Róbert vezette Világkiállítási Fórummal együtt.

„Pártcsatározások”: az örendszerbeli beidegzettség kulcsszava. Aki bírál, az akadékoskodik, az a „népgazdasági érdekekkel” szemben lép föl. Hiába, hozzá kellett szokni ahhoz, hogy az ellenvéleményeknek tétjük is lehet. De persze nyilván a külpolitikai szemnek is tetszetős a

fennakadás nélküli egység – föltéve, ha ebből nem lesz blamázs. 1994 júniusában, az MSZP–SZDSZ koalíciós tárgyalások idején Horn Gyula, megbízható forrásaink szerint, valósággal megkönnyebbült, amikor az Expo lemondása került szóba.

„Az eddigi előkészítő munka nem felelt meg az elfogadott expótörvénynek, az eredeti koncepció megvalósítására már nincs esély” – állapítja meg a koalíciós megállapodás, bár még nyitva hagyja a „pozitív döntés” és vele egy módosított expóterv lehetőségét. A kormányprogram szűkszavúbb: csak annyit ír, hogy a kormány rövid távon „felülvizsgálja az expo előkészítésével kapcsolatos munkálatokat és meghozza a szükséges döntéseket”. És július 29-én, két héttel hivatalba lépése után felülvizsgálta.

Két további kormányülésen készítették elő, majd a parlamentben október 4-én kezdték tárgyalni a törvényjavaslatot az EXPO '96 lemondásáról.

A BIE (a párizsi Világkiállítások Nemzetközi Irodája) osztályozása szerint „B” kategóriás világkiállítást írtak ki, így a kiállítás összes kerítésen belüli költségét, a pavilonokét is a rendező országnak kellene állnia – érvelt a kormány. Hiányolta az átfogó koncepciót is, az ehhez szükséges pénzt is a budapesti expóhoz. A magyar pavilon tervezett „üzenetét”, mely Bartók Béla és Bolyai János munkásságára épült volna, nem találta értelmezhetőnek. Nem mulasztotta el felsorolni az utóbbi húsz évben lemondott világkiállítások példáit: Párizs, Chicago, Miami, Philadelphia, Los Angeles, Quebéc, Velence...

Emlékezzünk a meg nem rendezett világkiállítás harcos történetére, erre az expókálváriára címszavakban, némiképp elfogultan. A gyökerek a sógorhoz nyúlnak vissza. 1987 szeptemberében a magyar és az osztrák kormány első embere, Grósz Károly és Franz Vranitzky kinyilvánítja a készséget az 1995-ös Bécs–Budapest világkiállításra. Egy év – 1988. június – és megvan a szlogen is: „Hidak a jövőbe”, a vasfüggöny átívelését szimbolizálva: ni csak, odaát is emberek laknak.

Az első „társadalmi vitát” a Fidesz kezdeményezi 1989 februárjában, a pulpituson Langmár Ferenc közgazdász elnököl (*HVG*, 1989. február 19., Lovas Zoltán tudósítása). A világkiállítási bizottság vezetője, Marjai József volt miniszterelnök-helyettes meg a későbbi kormánybiztos Somogyi László volt építésügyi miniszter is megjelenik. Már akkor kevésnek tűnt az idő; s persze a költségekből sem találtak az állami vezetők – bevallásuk szerint – 30-40 milliárdra fedezetet. Marjai jellegzetes gondolatfutama: „A 90-es évek közepére már egy más, egy Európába integrálódó Magyarországra van szükség. Ezt kell feltételezni!”

A régi parlament kétszer tárgyalja (1989. március és november). A második körben hozzászól Balla Éva, SZDSZ-hez tartozást vállaló képviselő, aki a nagy beruházások kockázataira, a költségvetés homályba burkolt tehervállalására, a felelős döntésre figyelmeztet. „Ma nagy divat az adórendszer kidolgozóit szidalmazni, becsületükbe gázolni. Nem értek egyet, már csak azért sem, mert az előterjesztést mi fogadtuk el, a döntést

mi hoztuk. A felelősség elsősorban a miénk, és ez elől kitérni nem lehet. Kérem képviselőtársaimat, hogy e felelősség elől most legalább a világkiállítás ügyében ne térjünk ki.”

Balla háttérben ott munkálkodik a kritikus csapat, Greskovits Béla és a Kopint-Datorgosok. Kritikus észrevételeiket Somogyi kormánybiztos nem osztatja szét a képviselők között. (Sebaj, kiadja őket a HVG Rt. 1990 elején, Greskovits Béla–Borszéki Zsuzsa–Palócz Éva: *Hidak – de hová?* címmel.) A világ expóiban gyakran előforduló veszteségekre figyelmeztettek (volna); a tervalku jól ismert mechanizmusára, arra, hogy az illetékes elvtársak ennyi költséget mondanak, aztán, amikor zöld utat kapnak, derül ki, hogy sokkal több. Kitérnek többek közt az 1978-ban induló magyar–osztrák szállodaépítő program tanulságaira is: „a magyarok a sódert adták”, mutatnak rá a szegényebbik rokon halmozott hátrányára. (Most, hogy ezt írjuk, derül ki: az Audi Hungária, a nagyságban immár a Mol Rt.-vel vetekedő magyar cég, alvállalkozóitól évi 4,7 milliárd márka (!) értékű alkatrészt vesz át, de ennek mindössze 1,3 százaléka származik magyar beszállítótól.)

Még egy gyanakvó ember ebből az időből: Kornai János közgazdász professzor, aki a gomba módra szaporodó rt.-ket, kft.-ket tulajdonosi felelősség nélküli Capitally-játéknak tartja. Indulatos röpirat című pamfletjében írja: „A világkiállításról szóló törvény helyezze kilátásba azok bőkezű megjutalmazását, akik a javaslatot készítették, feltéve, hogy a kiállítás az ígért eredménnyel jár. Ugyanez a törvény írja elő a jelzőlog maradéktalan érvényesítését, amennyiben a kiállítás anyagi kudarccal végződik. Előre biztosítani kell az alkalmas szükségleteket, ahová az előterjesztés készítői kudarccal esetleg átköltözhetnek.”

A régi parlament utolsó hónapjaiban, 1990 tavaszán ideiglenes bizottságot állítanak föl, az MDF-hez csatlakozott Zsigmond Attila vezetésével. Ott nyüzsögnek – szakértőként – az ellenzéki pártok aktivistái, egyben környezetvédők. Állami vezetőket citálnak a bizottság elé, a *Népszabadság* fanyalog, ez kérem nem is meghallgatás, hanem kihallgatás. Szó esik valami telekspekulációról, de a vizsgálat nem zárul le, az egyik környezetvédő, Páska Csaba mégis nyilatkozik a félkész tényekről, mire a többiek, például Langmár Ferenc, elhatárolják magukat. A félkész tényállás szerint a Magyar Hitel Bank az általa alapított Ingatlanbankba sanszos világkiállítás-környéki telket apportált, az igazgatóságában meg ott ül, hogy mást ne mondjunk, Somogyi, a kiszuperálódófélben lévő expóbiztos, aki e hírre „tétéles vizsgálatot” kér... Egyébként 1989 decemberében döntöttek a dél-budapesti helyszínről, kiejtve a gazdagréti „zöldmezős” beruházást, meg az óbudai Hajógyári-sziget környékét, ahol a szálak a Co-Nexus-birodalom meg a Pénzügykutató vállalkozó szelleméhez vezetnek.

Az első szabadon választott kormány programja, a Nemzeti Megújulás jőzan, visszafogott világkiállításpártinak mutatkozik: a „megrendezés minimumprogramjára”-ról ír, kiemelve a finanszírozási terv készítését, a bevételek és ráfordítások ütemezését. Baráth Etele kormánybiztos 1990 őszén előáll a koncepcióval (*Népszabadság*, 1990. október 24.), amelynek „Infrastrukturális alapprogram”-ja néhány nagy tételt kiszűr a korábbi grandiózus tervekből. Benn tartja a Bécs–Budapest autópályát meg az M0-s körgyűrűt, de kihagyja a Béccsel összekötő gyorsvasutat, búcsút mondván a 142, netán 112 percre rövidített álmotázásnak; bennhagyja a Hungária körút, az 5-ös és 6-os főutak fejlesztését meg a Lágymányosi hidat, de ejti a Dél-Buda–Rákospalota metrót. 1990. november 13-án a BIE ideiglenesen bejegyzi a Bécs–Budapest '95-öt. Baráth további ténykedése: 8,5 milliárd dollárra (!) gyűjt be állítólagos „szándéknyilatkozatokat” külföldi befektetőktől az expo finanszírozására. Kínos eset,

Zimay Judit, a Magyar Nemzeti Bank szakértője leplezi le: az ajánlatok elenyésző része utal arra, hogy pénzt hoznának, annál többen vannak, akik megrendelésre ácsingóznak. Az Állami Számvevőszék is bizonytalannak látja a finanszírozást.

A szabad önkormányzati választások után Demszky Gábor főpolgármestert első külföldi útja Bécsbe viszi, s mindjárt arra a gondolatra jut: egy évvel későbbre, '96-ra kellene halasztani az Expót (*Beszélő*, 1990. november 24., Fényi Tibor tudósítása). A fölvetést idehaza többnyire burkolt világkiállítás-ellenességnek értelmezik. Különösen, amikor a fővárosi közgyűlés – a „kormányzó” SZDSZ és a „kormányzástól távol maradó” Fidesz szavazatával – elutasította az 1995-ös megrendezést, és 1996-ban is csak hét feltétellel támogatta, követelve többek között a szükséges törvények megalkotását, részletes finanszírozási terv és környezetvédelmi hatástanulmány készítését.

Így kanyarodtunk be a tűzijátékos 1991-es évbe. Meglehetősen nagy, 172 hektárnyi, igen dzsumbujos területet szemelnek ki az expónak, a Lágymányos–Ferencváros–Csepel-sziget északi spicc háromszögben. Az SZDSZ országos tanácsa május elején állást foglal a világkiállítás megrendezése ellen, a főváros közgyűlése pedig május 9-én kimondja: nem teljesült a decemberi hét feltétel, ezért az expót sem '95-ben, sem később nem támogatja. A kerületek mozgolódnak, önállósodásért küzdenek az őket tanácsrendszerre emlékeztető fővárosi „túlhatalommal” szemben. Koppány Zoltán józsefvárosi polgármester vezetésével fölillantják az „Élő Expo” koncepcióját, amely különböző helyszíneken bemutatott rugalmas programokra épített volna, azaz Bécs építkezik, mi meg ehhez igazodva bemutatókat csinálunk. Apró mezaliansz: a május 9-i közgyűlés szünetében, mialatt tehát formálódik a fővárosi expóellenes álláspont, a kerületi polgármesterek ott, mindjárt az Újvárosházán sajtóértekezleten jelentik be, hogy kell nekik az Élő Expo.

A magyar sajtó bagatellizálja a Bécsben készülődő, Szabadságpárt kezdeményezte népszavazást. Május 14-én jön a hidegzuhany: a bécsiek 70 százalékanak nem kell világkiállítás. A magyar kormány épp aznap, a bécsi eredményt be sem várva ülésezik, vigyázó szeméit ugyanis nem Bécsre, hanem Budapestre veti. Keményen sikraszáll tehát az 1995-ös Bécs–Budapest világkiállítás mellett. Észbe kap, másnap sebtiben újra összeül, és kimondja: egyedül is megcsináljuk, még ha egy évvel később, '96-ban is. Kupa Mihály pénzügy- és Bod Péter Ákos ipari miniszter a döntés ellen szavaz.

A parlament június 5-én elfogadja a határozati javaslatot az 1996-os budapesti világkiállítás megrendezéséről, leszavazza ugyanakkor azt a Fidesz–SZDSZ-es javaslatot, amely záros határidőn belül a téma kidolgozására és megvalósíthatósági tanulmány készítésére bírta volna rá a Világkiállítási Programirodát.

A téma valóban fogas kérdéssé vált, így, Bécs nélkül. Még az 1991 őszen elfogadott világkiállítási törvény is az „Utak a jövőbe” mottót cikkelyezi be, ami nem valami fantáziadús változata a régi vasfüggönyös szlogennek. Egy pillanatra fölvetődik a „Kultúrák találkozása” – a kormány nevét is adja hozzá –, de hamar elfelejtik, nincs szakkiállítás jellege (meg aztán, bár ez csak a mi szubjektív beleérzésünk, zavarba ejtően emlékeztet az „Idegen – szép”-re). Majd csak Barsiné Pataky Etelka kormánybiztossága alatt, 1992 nyarára ötlük ki a „végleges” mottót: „Kommunikáció egy jobb világért”.

A téma szegényes, viszont egyszer s mindenkorra leszögezik: a költségvetés 1990-es áron 17 (folyó áron 30) milliárdot áldozhat a világkiállításra. Kupának nyilvánvalóan része van ebben a döntésben; fennhangon viszont úgy nyilatkozik, a 30 milliárd egyértelműen nem jelent a világkiállításra, hisz a költség 100 milliárd is lehet.

Ősszel kiújul a kormány–főváros vita a világkiállítási törvénytervezet miatt. Előterjesztésében a kormány kieroszakolna egy olyan passzust, amely kötelezi a fővárost: fizesse meg a 17 milliárdos költségvetési maximumon felül a világkiállításához kapcsolódó projektek (úgy mint 1-es villamos pályaépítés, más villamosvonalak meghosszabbítása, közművek, Lágymányosi híd építése, 6-os főút bevezetése, tömegközlekedési jármű-, kulturális és egészségügyi beruházások) költségeit. Ezt s vele az egész törvénytervezetet elutasítja a főváros közgyűlése október 10-én. December 3-án kis híján kétharmados többséggel szavazzák meg a világkiállítási törvényt. (A szavazási lista kiadását sajnos az Országgyűlési Hivatal „nem vállalta”, mivel attól tart, a 2000-es dátumváltás megkavarta az akkori idők számítógépes nyilvántartásait.)

A törvény a világkiállítás területét 80 hektárra szűkíti, elhagyja például az északi Csepel-spiccet. Budapest anyagi kötelezése, mely nyilvánvalóan sértette volna az önkormányzati törvényt, módosító indítványra kikerül a szövegből.

A BIE 1992. február 28-án jegyzi be az Expo '96-ot, majd az év december 5-én a Bechtel amerikai cég segédelmével összeállított expó-költségvetésre is rábólint.

A történet legnagyobb képtelensége a „vállalkozói alapú” világkiállítás. A jelzöt még Somogyi kormánybiztos, illetve még őt is megelőzve a Magyar Gazdasági Kamara dobta be a köztudatba. Az expóért lobbizók „vállalkozói alapon” próbálták elhithetni, hogy a költségvetés lyukait be lehet tömködni a várt bevételekkel meg a magántőkepenzesek befektetéseivel.

Az Antall-kormány egy ideig komolyan is vette a vállalkozói mivoltot. Hiszen be volt betonozva a világkiállítási törvénybe a legfeljebb 17 milliárdos költségvetési kötelezettségvállalás.

Palotás János is komolyan vette: „Gyakran elhangzik, hogy vállalkozók, akik megrendelésben, busás haszonban bíznak, persze, hogy mások kárára is akarják az expót. (...) Nem az én feladatom, hogy elmagyarázzam, mit jelent ez a sértés a vállalkozói kör felé, de szeretném elmondani, hogy a vállalkozók ezt értik, hallják és nem fogják elfelejteni” – ragadtatta el magát az Országgyűlés 1991. május 27-i munkanapján. A sértődést nem igazolta a történelem: a vállalkozók sehogy sem akartak tőkét befektetni a világkiállításba, viszont annál többen reméltek tőle munkát, megrendelést.

Ahogy telt az idő, a kormány igyekezett megkerülni a 17 milliárdos szabályt. Az egyik ilyen húzás az volt, hogy az 1992 végén létrehozott világiállítás alapba fizettek költségvetési támogatást (1993-ban 13,7 milliárd forintot), ráadásul ezt nem is költötték el mindjárt, hanem államkötvényt vettek belőle, az állam mint világiállítás alap hitelezett az államnak mint en bloc, hogy a kamat is az expóbukszát vastagítsa. Közben, 1993–94-ben 6 milliárd forintnyi hároméves lejáratú felsőoktatási kötvényt bocsátottak ki, 25 százalékos kamattal, a '93-as adagot egy biztosítócég jegyezte le (AB Aegon), a '94-est egy szélesebb kör, akiknek befektetési adókedvezménnyel együtt évi 32-34 százalékot hozott az Universitas. A kamatot sem számolták el a költségvetést expo miatt terhelő tételek között.

Azt is „kifejejtették” az elszámolásból, hogy a ferencvárosi oldal Petőfi híd és a – mára már a Lágymányosi híddal megduplázott – Déli összekötő vasúti híd közt húzódó expótelkeit a MÁV-tól sajátították ki, s ennek fejében a parlament 5,1 milliárd forint vagyonszerzésre kötelezte az ÁVÜ-t. Ebből nem lett semmi, ám 1994 végén az ÁVÜ portfólióátadási kötelezettségét a MÁV társadalombiztosítás felé fennálló, 4,78 milliárdos tartozásával állították szembe. De ebből a cseréből sem lett semmi. Végül a költségvetés fizetett a tb-nek, mégpedig – a tb 1994-es zárszámadásának egy próbatételek szerint – 8,4 milliárd forintot.

Az 1994-es vagyonszerzési irányelvekben a privatizációs bevételekből is 2,5 milliárdot rendelt a T. Ház a világiállítás költségekre. További törvények áfavisszatérítést, szerencsejátékadó-mentességet helyeztek kilátásba az expo szállítóinak. Az önbecsapás csúcsa pedig egy elszámolásbeli trükk volt: a Lágymányosi híd és az egyetemek építését külön költségvetési előirányzatnak számolták el, mintha nem a világiállításhoz tartozott volna.

A Horn-kormány 176,5 milliárd forintra becsülte a világiállítás összköltségét, ebből 125,37 milliárdnak közpénzekből, 31,13 milliárdnak pedig vállalkozói forrásból kellett volna összejönnie. Utóbbiból azonban 1994. június 30-ig csak 0,23 milliárd forint csordogált be, az Amstel és a Coca Cola állítólagos szponzoradományából, amely valójában a kizárólagos italszállítói jog megvásárlását takarta.

Ezzel szemben vonultatta föl Barsiné Pataky Etelka (MDF), az augusztus 5-ével leváltott expóbiztos a 93,3 milliárd forintos költségvetését. Az október–novemberi 7 ülésnapon, nettó 17 órán át tartó parlamenti vitában azonban kiderült, a két szám ugyanazon az előrejelzésen alapul, csak Barsiné „szakmailag” közelítette meg a kérdést, vagyis az összegbe azokat a tételeket vette bele, amelyeket a világiállítás-szervezők expóköltségnek tekintettek. Ehhez a „szakmához” azonban akkor már senki sem értett.

A Fidesz a pragmatikus ellenzéki szolidaritást választotta, és nemet mondott a világiállítás lemondásáról szóló törvényre. Orbán Viktor 1991. november 5-én még így beszélt a parlamentben: „...a budapesti Expo egy bizonyos Grósz Károly MSZMP-főtájtár által megálmodott szocialista nagyberuházás hagyományos álmának, a bécs–budapesti expónak a folytatása. Az akkori terv célja több mint nyilvánvaló volt: a kádári »legvidámabb barakk« ütött-kopott építményét lett volna hivatott reklámozni a fejlett Nyugaton, nem kevés politikai tőkét kovácsolva ezzel a

hazai kommunista vezéreknek. Időközben, hál' Istennek, történt egy s más, így az akkor logikusnak ígérkező koncepciót elsöpörte a történelem, főszereplőivel együtt. Maga a terv azonban, programirodájával és kormánybiztosával az élen, sajnos, maradt.”

Most, 1994 őszén a Fidesz elnöke hallgatott, csak a név szerinti szavazáson állt föl és mondta be a nemet. Kósa Lajos Fidesz-vezérszónok valami olyasmit magyarázott: most nem az a kérdés, miképp vélekedtek eredetileg a világkiállításról, hanem az, hogy minek nagyobb a kára, a leállításnak-e vagy a folytatásnak. A lemondást úgymond politikai (értsd: SZDSZ-es) döntésnek nevezte, amely „koalíciós feltétel” volt.

A lemondást 232 igen, 94 nem szavazattal, 6 tartózkodással szavazták meg. Az MSZP-ből Szűrös Mátyás nemet mondott, Baráth Etele tartózkodott.

Ez történt 1994. november 8-án. A BIE november végén visszavonta Magyarországtól a világkiállítás rendezési jogát. Akárcsak három éve, most is volt népszavazási aláírásgyűjtés, az *Új Magyarország* című napilap és az Ifjúsági Demokrata Fórum szervezésében. Most sem gyűlt össze a referendum kiírására kötelező százezer hiteles aláírás, bár 80 ezer állítólag összejött.

Egyetlen kártérítési pert ismerünk, amelyet expószállításra kötött szerződés miatt indítottak: a szegedi Könnyűszerkezet-építő és Szolgáltató (Kész) Kft., illetve ennek közkereseti társasága kiállítási csarnokot épített volna, és el is készítették egy mintapavilont. Az elmaradt hasznot is beszámítva, 4 milliárd forintra perelik a Kincstári Vagyonkezelő Irodát; utolsó, 1998. februári hírünk szerint a Fővárosi Bíróságnál hoztak valami közbülső ítéletet, mire majdnem megegyeztek, de aztán mégsem, így a bíróságon folytatták. Azóta is itt tart az ügy – tudtuk meg Varga Mihálytól, a Kész Kft. ügyvezető igazgatójától.

Talán minden másképp lett volna, ha a ferencvárosi expótelkek már akkor elkeltek volna. Jött volna egy tőkepénzes, mint most Peter Munk, a kanadai mágnás meg Demján Sándor, honi üzlettársa a TriGránit cégcsoportban. Megveszik, s mint okkal remélhető, beépítik, fölvirágoztatják, a környező telkekkel és gazdasági élettel együtt. Ha akkor így történt volna, ha akkor lett volna ilyen pezsgés, vállalkozó szellem, egész biztosan meg is lehetett volna csinálni a világkiállítást.

1993–94-ben a ferencvárosi oldalon 11 telek közül mindössze hármat sikerült eladni. Ebből az akkori hírek szerint 600 millió forintot láttak a világkiállítás-szervezők, ám előbb még a dózerolás, tereprendezés 2 milliárdba került. Most, 2000 márciusának végén a TriGránit 2,38 milliárd forintért megvette a maradékot. Ez sem valami vaskos ár, hiszen, mint láttuk, az államnak úgy 7 milliárdjában van a terület. De ne feledkezzünk meg az árukapcsolásról, az új Nemzeti Színházról, melynek fölépítését pár hónappal korábban vállalták Demjánék 6,7 milliárdért (2002-es áron). Igaz, ez is áfa nélkül, ráadásul „szerkezetkész állapotban” értendő, azaz nincs benne például a színpadi gépezet. Ám itt nagyobb dolgok vannak: a Nemzeti Színházra 10,7 milliárdnál nem lehet többet költeni, hiszen a kormány azzal a megokolással mondta fel az Erzsébet téri helyszínt '98 őszén, hogy nem lehet ennyiből kihozni. Orbán Viktor még elő is vette az 1991. november 5-i szófordulatot: „szocialista nagyberuházás”.

Árukapcsolás: megint önbecsapás, telekárba rejtett szubvenció. De akkor is: Demjánék megveszik a ferencvárosi telkeket, beépítik, befektetnek 550 millió dollárt, a legutóbbi TriGránit-opusz, a Westend City Center költségének jó kétszeresét. És ez a nagy különbség 1994 és 2000 között.

Tábla: A világkiállítás jósolt összes költségeinek alakulása*

<i>Kelt</i>	<i>Forrás</i>	<i>Milliárd forint</i>
1988. november	Tárcaközi bizottság előterjesztés	117,7 (1987 eleji áron)
1989. március	Kormány beszámolója az Országgyűlésnek	112,6–142,6
1989. március	Fidesz-számítás	200-300
1990. október	Baráth Etele-féle koncepció (infrastrukt. „alapprogrammal”)	149,38
1992. ősz	Barsiné Pataky Etelka-féle programiroda	51,56 ('90-es áron)
	(Bechtel alapján)	75,22 (folyó áron)
1994. május	Barsiné vezette programiroda	99,63 (folyó áron)
1994. október	Vita az Expo '96 lemondásáról szóló törvényjavaslatról	
	- kormány	176,5 (folyó áron)
	- Barsiné Pataky Etelka	93,7 (folyó áron)

* A teljesség igénye nélkül.

Eörsi János

Forrás: <http://beszelo.c3.hu>